

Pobór próbek w systemie rolnictwa ekologicznego

Każdy producent ekologiczny, który wytwarza produkty i zbywa je na rynku stara się sprostać wymaganiom odbiorcy oraz systemowi produkcji. Świadomość rolników oparta na wiedzy, umiejętnościach i nabytym doświadczeniu w zakresie prowadzenia produkcji jest coraz większa. Poprzez stosowanie odpowiedniej agrotechniki, troskę o ochronę i nawożenie, rolnicy dążą do wytwarzania produktów wysokiej jakości. Producenci ekologiczni zobligowani są do monitorowania swojej produkcji na każdym jej etapie, jednak kontrola upoważnionych podmiotów pomaga zweryfikować, czy ten monitoring jest poprawny.

W rolnictwie ekologicznym jednym z elementów kontroli gospodarstwa jest pobór próbek roślinnych lub glebowych w celu wykrycia pozostałości środków ochrony roślin. Mogą być one pobrane podczas kontroli pełnorocznej lub powtórnej (wyrwykowej) na podstawie konkretnego zlecenia kontroli wydanego przez jednostkę certyfikującą.

System rolnictwa ekologicznego nie dopuszcza, aby w produktach roślinnych lub zwierzęcych mogły znajdować się jakiegokolwiek pozostałości środków ochrony roślin. Wykrycie w uprawie ekologicznej niedozwolonych pozostałości środków ochrony roślin dyskwalifikuje ją i jej produkt i cofa do statusu konwencjonalnego. Tym samym rolnik traci certyfikat ekologiczny na produkt z działki, która podlegała kontroli.

Typowanie gospodarstw do poboru próbek na niedozwolone pozostałości środków ochrony roślin odbywa się na podstawie szacowania ryzyka. W pierwszej kolejności wybierane są gospodarstwa, u których występuje największe ryzyko zastosowania niedozwolonych środków ochrony roślin. Wytypowane do poboru próbek zostaną zapewne te gospodarstwa, w których uprawia się rośliny dużego ryzyka, tj.: kukurydza, rzepak, ziemniaki, itp. Poboru próbek mogą spodziewać się również rolnicy, którzy prowadzi uprawy ekologiczne sąsiadujące z intensywnymi uprawami konwencjonalnymi. Takiego monitoringu mogą się spodziewać także gospodarstwa, w których podczas poprzedniej kontroli stwierdzono pozostałości niedozwolonych środków. Pobór próbek może być dokonany również w każdej innej sytuacji, wówczas gdy kontrolujący podejrzewa zastosowanie niedozwolonego środka.

Co wpływa na fakt wykrycia niedozwolonych pozostałości w pobranych próbkach?

Podstawową przyczyną jest na pewno zastosowanie w uprawie ekologicznej niedozwolonego środka ochrony roślin. Częstym powodem wystąpienia w próbce nieprawidłowości jest także zniesienie ich z sąsiadujących upraw konwencjonalnych. Na wynik pobranych próbek mają również wpływ takie elementy jak: sposób ich pobrania, stan sanitarny przyrządów do pobierania próbek, niedokładne wymieszanie lub brak wymieszania próbki zbiorczej, itp. Warto zatem przyrzeć się zasadom pobierania próbek.

Jakie są zasady pobierania próbek ?

Metody pobierania próbek w gospodarstwie ekologicznym są takie same jak w gospodarstwie konwencjonalnym. Opisane są one m.in w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 27 listopada 2013 r. w sprawie pobierania próbek roślin, produktów roślinnych na obecność pozostałości środków ochrony roślin (Dz. U. z 2013 r. poz. 1549).

W telegraficznym skrócie zasady pobierania próbek można opisać następująco: z wytyczonej działki lub miejsca pobiera się **próbki pierwotne**, z próbek pierwotnych przez połączenie i dokładne ich wymieszanie (mechaniczne lub ręczne) tworzy się **próbkę zbiorczą (ogólną)**, [Dz. U. 207 poz. 1502], z której następnie wyodrębnia się **próbkę laboratoryjną**.

1. Próbki pierwotne

Pobór próbek pierwotnych powinien odbywać się w sposób reprezentatywny!

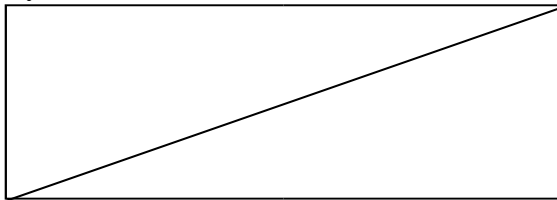
Przed przystąpieniem do pobierania próbek należy przeanalizować warunki produkcji, przechowywania, składowania w danym miejscu, aby właściwie określić partię, sposób pobierania, ilość próbek pierwotnych, itp. Próbki należy pobierać oddzielnie z każdej przeznaczonej do badania partii roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów.

Próbki pierwotne powinny być takiej samej lub, jeżeli nie jest to możliwe, podobnej wielkości. W trakcie procesu pobierania próbek nie można dopuścić do uszkodzenia próbki na którymkolwiek jego etapie. Ze względu na możliwość wystąpienia ryzyka zanieczyszczenia próbek oraz zasady BHP podczas czynności pobierania próbek, zaleca się używania jednorazowych rękawic, ochraniaczy na obuwiu, itp.

Próbki pierwotne należy pobierać z całej działki po przekątnej pola lub zakosami wzdłuż pola. Nie można pobierać ich z jednego miejsca działki, ponieważ nie są wtedy reprezentatywne (uśrednione).

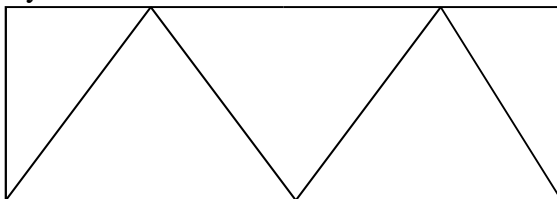
- ✓ po przekątnej powierzchni pola:

Rycina 1.

- ✓ zakosami wzdłuż powierzchni pola:

Rycina 2.

Sposoby pobierania próbek pierwotnych różnią się w zależności od pobieranego materiału, jak i miejsca, z którego są pobierane.

Podajmy kilka przykładów.

Przy pobieraniu owoców z drzew lub krzewów należy pobierać je z różnych stron korony drzewa albo krzewu oraz z różnej jego wysokości i głębokości.

W przypadku pobierania owoców truskawki należy pobierać je z 5 sąsiadujących ze sobą krzewów, zaś przy pobieraniu owoców porzeczeki lub winorośli należy pozyskać całe ich grona [Dz. U. z 2013 r. poz. 1549].

Przy pobieraniu próbek pierwotnych ziemniaków i roślin korzeniowych, należy z jednego miejsca pobrać po kilka bulw spod trzech sąsiadujących ze sobą krzaków ziemniaka albo kilka sąsiadujących ze sobą roślin korzeniowych. Trzeba ponadto oczyścić je na sucho z gleby.

Próbka pierwotna kapusty brukselskiej pobrana z jednego miejsca musi zawierać główki.

Przy pobieraniu próbek owoców pomidora, ogórka i papryki należy pobierać je z różnych stron i różnych wysokości rośliny.

[Dz. U. z 2013 r. poz. 1549].

Próbki pierwotne roślin zbożowych należy pobierać, ścinając wszystkie kłosa z dwumetrowych odcinków pola. [Dz. U. z 2013 r. poz. 1549].

Przy pobieraniu próbek pierwotnych owoców, roślin okopowych i warzyw oraz roślin zbożowych z miejsc przechowywania lub składowania należy pobierać równomiernie z całej powierzchni i głębokości magazynu.

2. Próbkę zbiorcze

Próbki zbiorcze sporządza się przez połączenie i dokładne wymieszanie próbek pierwotnych. Niekiedy mieszanie lub dzielenie dużej próbki zbiorczej może spowodować uszkodzenie jednostek (np. jedna śliwka, jedna marchewka) w sposób mogący mieć wpływ na pozostałości pestycydów. Zdarza się również, że nie można wymieszać jednostek ze względu na ich duże rozmiary. W takich sytuacjach należy podczas pobierania próbek pierwotnych losowo pobrać jednostki, jako podwójne próbki laboratoryjne.

3. Próbkę laboratoryjne

Przed przystąpieniem do wydzielania próbki laboratoryjnej z próbki ogólnej (zbiorczej), należy dokładnie wymieszać materiał składający się na próbkę ogólną. Sposób wykonywanych czynności (mieszanie, wydzielanie) należy dostosować do rodzaju materiału, tak aby nie spowodować uszkodzenia jednostek, np. owoców, warzyw. Minimalne wielkości próbek laboratoryjnych określa szczegółowo Rozporządzenie MRiRW z 27 XI 2013 r.

Niezwłocznie po pobraniu próbki laboratoryjnej, umieszcza się ją w czystym, wykonanym z obojętnych materiałów opakowaniu, które zabezpiecza próbki przed zanieczyszczeniem, uszkodzeniem i ubytkiem [Dz. U. z 2013 r. poz. 1549]. Opakowania powinny być odpowiednie do wielkości próbek.

Próbki laboratoryjne przygotowywane są przez próbobiorecę w dwóch egzemplarzach.

Każdy z egzemplarzy próbki musi być opisany i zaplombowany przez próbobiorecę na miejscu przy rolniku. Zabezpieczenie takie uniemożliwia otworzenie pojemnika z próbką bez uszkodzenia zabezpieczenia (zerwania plomby z niepowtarzalnym numerem). Po odpłombowaniu takiego opakowania nie można go ponownie zaplombować.

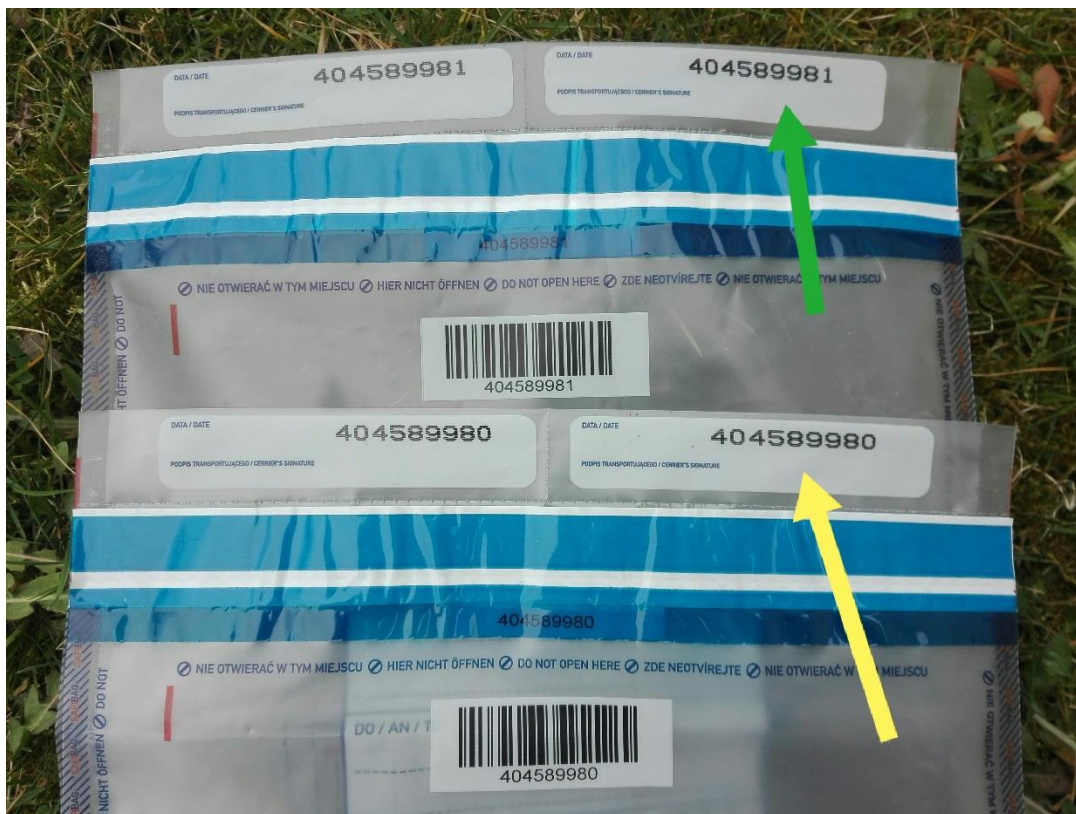
Pierwszy egzemplarz przygotowanej próbki laboratoryjnej wysyłany jest przez próbobiorecę do laboratorium w celu wykonania analiz, zaś drugi egzemplarz, tzw. **wtórnik** (kontrpróbka) pozostawiany jest u producenta. Każdej z nich nadany jest inny numer. Na wyniki analiz

pobranego materiału należy czekać od 5 do 14 dni. Do tego czasu należy przechowywać wtórniki próbek pozostawiony przez inspektora podczas kontroli.

W przypadku wykrycia przez laboratorium niedozwolonych pozostałości w pierwszym egzemplarzu próbki, rolnik ma możliwość (jeżeli się nie zgadza z wynikiem) zrobienia powtórnego badania na podstawie pozostawionego wtórnika.

Zestaw do pobierania próbek

Próbka pierwsza i próbka druga (wtórnik) posiadają różne numery plomb

Protokół pobrania próbki laboratoryjnej

Z pobrania próbki laboratoryjnej sporządza się protokół w trzech egzemplarzach. Oryginał protokołu pozostawia się posiadaczowi roślin, produktów roślinnych lub przedmiotów, z których pobierana jest próbka albo osobie przez niego upoważnionej. Jedna kopia protokołu pozostaje w aktach sprawy jednostki certyfikującej, zaś druga kopię przekazuje się do laboratorium wraz z pobranymi próbkami. [Dz. U. z 2013 r. poz. 1549].

Bardzo ważne jest, aby podczas całego procesu próbkobrania, próbobiocy towarzyszył rolnik lub wyznaczony przez niego pełnomocnik.

Analizy na pozostałości niedozwolonych środków ochrony roślin w rolnictwie ekologicznym wykonują **laboratoria urzędowe**, które objęte są aktualnym zakresem akredytacji analizy pozostałości środków ochrony roślin. Wykaz tych laboratoriów podaje Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie laboratoriów urzędowych i referencyjnych oraz zakresu analiz wykonywanych przez te laboratoria.

Mam nadzieję że informacje, które przekazałem o próbkobraniach przybliżyły czytelnikom ten temat a znajomość tych przepisów przyda się rolnikom ekologicznym podczas kontroli jednostki certyfikującej.

Tekst i zdjęcia Bogdan Hanc